

Larysa Kolibaba

University of Warsaw, Poland

Institute of the Ukrainian Language

of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7063-5309

Міжнародна наукова конференція молодих українців „Українська мова, література та культура в період війни: виклики і перспективи”

International Scientific Conference of Young Ukrainianists “Ukrainian Language, Literature and Culture during the Wartime: Challenges and Prospects”

Abstract

The report describes the course and results of the International Scientific Conference of Young Ukrainianists “Ukrainian Language, Literature and Culture in the Wartime: Challenges and Prospects”, which was organized and held on May 12, 2025, by the Institute of Ukrainian Studies of the University of Warsaw. The main problems of the Ukrainian language, literature and culture, which are being studied by Ukrainian scholars during the Russian-Ukrainian war, are characterized.

Keywords: conference, Institute of Ukrainian Studies, Ukrainian language, Ukrainian literature, Ukrainian culture, war, linguistics, literary studies, identity.

12 травня 2025 року відбулася Міжнародна наукова конференція молодих українців „Українська мова, література та культура в період війни: виклики і перспективи”, що її організували та провели працівники Інституту українистики Варшавського університету. До організаційного комітету конференції ввійшли: доктор, виконувач обов’язків директора Інституту українистики Катажина Якубовська-Кравчик, доктор габілітована Тетяна

Гребенюк, доктор габілітована Марта Замбжицька, доктор Лариса Колібаба, магістр Марта Саневська. Співorganізаторами цього наукового заходу були Інститут франкознавства Львівського національного університету імені Івана Франка, катедра української мови Національного університету „Києво-Могилянська академія”, катедра історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, катедра української та зарубіжної літератур Криворізького державного педагогічного університету, катедра української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства Бердянського державного педагогічного університету.

Конференція відбувалася в онлайнному режимі на платформі Google Meet. Участь у ній узяли молоді науковці – кандидати наук, доктори філософії (PhD) у галузі філології, аспіранти, магістри та студенти – із 26 наукових установ і закладів вищої освіти України та Польщі, зокрема з Інституту української мови НАН України, Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Інституту україністики Варшавського університету, Інституту франкознавства Львівського національного університету імені Івана Франка, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету „Києво-Могилянська академія”, Криворізького державного педагогічного університету, Бердянського державного педагогічного університету, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Національного університету біоресурсів і природокористування України, Національного університету „Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка, Національного університету „Острозька академія”, Українського католицького університету, Харківського національного університету внутрішніх справ, Полтавського

національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Донецького національного університету імені Василя Стуса, Запорізького національного університету, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Рівненського державного гуманітарного університету, Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, благодійного фонду „Fundacja Right to Protection Poland”. Усього було заслухано та обговорено 54 наукові доповіді, присвячені актуальним проблемам української мови, літератури, культури та освіти під час російсько-української війни.

Пленарне засідання відкрила виконувач обов'язків директора Інституту україністики Варшавського університету доктор Катажина Якубовська-Кравчик, яка привітала учасників конференції і зауважила, що конференція молодих українців – регулярний, здебільшого щорічний, науковий захід. Його мета – об'єднати наукову молодь навколо вивчення української мови, літератури та культури і підтримати розвиток україністики за кордоном, особливо під час російсько-української війни.

З вітальним словом до учасників конференції звернулися також доктор габілітована, професор Варшавського університету заступник декана з наукової роботи Ірина Кононенко; заступник декана зі справ студентських факультету прикладної лінгвістики Варшавського університету доктор Агнешка Блашак, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник, директор Інституту франкознавства Львівського національного університету імені Івана Франка Наталія Тихолоз, доктор філологічних наук, доцент, завідувач катедри української мови Національного університету „Києво-Могилянська академія” Наталія Ясакова; доктор філологічних наук, професор, завідувач катедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Оксана Сліпущко; доктор філологічних наук, професор, завідувач катедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

Бердянського державного педагогічного університету Ольга Харлан; доктор філологічних наук, професор, професор катедри української та зарубіжної літератур Криворізького державного педагогічного університету Світлана Ковпик.

На пленарному засіданні було виголошено 4 наукові доповіді. Доктор філософії (PhD) у галузі філології Ольга Петренко-Цеунова (Національний університет „Киево-Могилянська академія”) запропонувала доповідь *Травматичні ландшафти в поезії Празької школи*, зосередивши увагу на тому, як поети Празької школи використовують літературні стратегії для осмислення травматичного досвіду та збереження колективної пам’яті про трагічні сторінки минулого, схарактеризувала роль простору у формуванні наративу національної травми та його вплив на конструювання ідентичності, провела паралелі між відображенням катастрофічних ландшафтів у модерністській літературі та концепцією топофобії. Уляна Томкевич (Львівська національна академія мистецтв) у доповіді *Сакральна тематика у творчості митців української діаспори О. Мазурика, Я. Гніздовського та В. Курилика* проаналізувала твори на сакральну тематику, авторами яких є художники О. Мазурик, Я. Гніздовський та В. Курилик, що працювали поза межами України, але попри це зберегли у своїх творах автентичні риси українського іконопису. Магістр Марта Санєвська (Варшавський університет) розмірковувала над практичною проблемою із власного досвіду *Як допомогти знайти себе в новій реальності – про переклад психологічних, медичних, правових текстів тощо*. Завершила пленарне засідання доповідь магістра Мар’яни Філіпчук (Fundacja Right to Protection Poland) *Język jako broń i symbol oporu: rola języka ukraińskiego w warunkach wojennych*, у якій вона обґрунтувала тези про те, що „війна Росії проти України – це не лише військовий конфлікт, а й боротьба за культурно-мовну ідентичність української нації”, „українська мова стала символом стійкості та незалежності”, „війна пришвидшила процес дерусифікації”, „у публічному просторі, медіа та культурі українська мова виконує мобілізувальну та інтегровальну функції”, „широке використання

української мови є не лише символічним, а й практичним актом опору агресору, що водночас є основою для відновлення незалежної України”. Голоували на пленарному засіданні Катажина Якубовська-Кравчик та Марта Замбжицька.

Далі робота конференції тривала під час п'ятьох секційних засідань, два з яких було присвячено новочасним проблемам вивчення української мови, два – літератури й одне – української культури.

Упродовж двох мовознавчих секцій під керівництвом Наталії Заїки, Лариси Колібаби, Олександра Богомольця-Бараша і Катерини Труби було заслухано й обговорено 17 ґрунтовних різноаспектних доповідей. У них порушено актуальні питання соціолінгвістики (Наталя Матвеева *Рідна мова та російсько-українська війна: усвідомлення та переосмислення*, Іванна Цар Мовні ідеології в Україні під час війни: досвід українців і кримських татар, Марія Матвієнко *Мовна поведінка сучасного українського студентства*), концептології (Альона Палаш *Мовні особливості вербалізації концепту ВІЙНА в репортажах із місця бойових дій*, Анастасія Гищак *Образно-ціннісний складник концептів MOBA / LANGUAGE в українській та американській публіцистиці*), ономастики (Олександр Богомолець-Бараш *Гішпанія, Іспанія чи Еспанія: історія називання відомої країни Іберійського півострова в українській мові*), діалектології (Катерина Труба *Діалектні риси мовлення жителів села Загребелля Сосницької громади Корюківського району Чернігівської області*), мовної норми (Аліна Гончаренко *Російзми чи давня лексика української мови: проблеми диференціації*, Арсен Селецький *Фемінітиви в лексикографії як приклад політики русифікації: перспективи та виклики*), офіційно-ділового дискурсу (Юлія Боднар *Порівняльний лінгвістичний аналіз державних гімнів України та Польщі*, Юлія Глуха *Мовна репрезентація статі особи в англійських і українських офіційно-ділових текстах (на матеріалі Цивільного кодексу України та Цивільного кодексу штату Каліфорнія)*, Мілена Вожњи *Синонімія в галузі права в українській та польській мовах*), викладання української як

іноземної (Богдан Стус *Мова як соціальна практика*), мовних особливостей художніх текстів (Анна Крутла *Використання мови агресора в українській прозі про розв'язану росією війну: художня (не)доцільність*), Антоніна Меренич *Морфологічні особливості вербалізації гендерних стереотипів у дискурсі української та американської художньої літератури (на матеріалі романів І. Карпі й Е. Гілберт)*, Іванна Голянська *Аксіологічна лексика щоденникових записів Євгена Сверстюка в контексті формування моральних цінностей здобувачів середньої освіти*), мови новітніх медій (Олександра Прокопенко *Мова ворожнечі в новітніх медіа*) у контексті російсько-української війни.

Під час роботи двох літературознавчих секцій, якими керували Оксана Пухонська, Тетяна Гребенюк, Ольга Гаврилук і Марія Русановська, виголошено 25 наукових доповідей. Молоді науковці представили дослідження, тематика яких віддзеркалює актуальні проблеми сучасного та порівняльного літературознавства. Більшість учасників секції підготували свої доповіді на матеріалі текстів, створених за російсько-української війни (Інна Анталовська *Трициятилітній і трьохсотлітній виміри війни в есеї Оксани Забужко „Найдовша подорож”*, Вікторія Ахмедова *Листи як художня форма репрезентації внутрішнього світу героїні роману Катерини Бабкіної „Мам, пам'ятаєш?”*, Катерина Бондар *Наративна стратегія роману Світлани Талан „Оголений нерв”*, Юлія Габрова *Рана, яка не загоїлась: роман „Доця” Тамари Горіха Зерня про біль, війну, любов до рідної домівки*, Ольга Домітришина *„Я перетворююсь... Щоденник окупації. Вибрані твори” В. Вакуленка-К.: жахи війни й непохитна віра в перемогу*, Катерина Коростинська *Герой війни: втрачене покоління чи новий тип особистості?*, Юлія Мартинюк *Повоєнний синдром у романах „Три товариші” Еріха Марії Ремарка та „Точка нуль” Артема Чеха: психологічний портрет ветерана*, Юлія Цимбалюк *Щоденник В. Вакуленка як документ сучасної війни*, Марія Неумита *Російсько-українська війна та фантастика на прикладі роману „Дім солі” Світлани Тараторіної*, Тетяна Пустановойтенко *Війна як виклик інклюзивності суспільства*

в оповіданні Ю. Ілюхи „Саня”, Катерина Саєнко *Ілюстрація як текст, текст як ілюстрація: поліфонія сприйняття війни у книзі Остапа Сливинського „Словник війни”*, Катерина Федько *Крилатика Тараса Шевченка в медіакомунікації воєнної доби*, Олександр Янюк *Тема війни у збірці „Точка нуль” Артема Чеха*). Ці дослідження оперті на творчість українських письменників – В. Вакуленка, А. Чеха, Т. Горіха Зерня, О. Забужко, С. Талан, С. Тараторіної, Ю. Ілюхи, що по-різному трактують війну як травму часу, покоління і культури – української та європейської. Наскрізним для майже всіх виголошених доповідей цього блоку було питання форми текстового втілення травми війни.

Інші учасники літературознавчих секцій (Ольга Гаврилук *Укорінення як засіб утвердження суб'єктності: опір відчуженню та деструкції в повісті Г. Пагутяк „Захід сонця в Урожі”*, Соломія Баб'юк *Романи „Не озирайся і мовчи” Макса Кідрука та „Керрі” Стівена Кінга: художній діалог про булінг та сімейне насильство*, Микита Безмен *Мариністичні мотиви в романі Івана Андрієнка „Новий вітер”*, Губерт Грегорчик *Образ бабусі як особи, яка „своє знає”, на основі творів: „На початку і наприкінці часів” Павла Ар'є та „Kółko się rapie igrało” Яцека Галінського*, Максим Смерека *Вербалізація емоційних станів персонажів в ідіолекті Марії Матіос (на матеріалі роману „Мамі”)*, Марія Русановська *Документальний роман як спроба відновити пам'ять про втрачені покоління України („У пошуках Єви. Історія про чуму, війну та еміграцію” Максима Беспалова)*, Ігор Семенюк *Часопросторові виміри „поліського тексту” в поезії Віктора Лазарука*, Юрій Прокопенко *Проблематика повісті Тодося Осьмачки „Старший боярин” та її мовна реалізація*, Ірина Харькова *Топологія втрати й пам'яті: репрезентація дому в романі Вікторії Амеліної в романі „Дім для Дома”*, Мілена Хижа *Сила кохання в найскладніших життєвих обставинах (за новелою О. Гончара „За мить щастя”)*, Вікторія Шумило *Аудитивні образи в малій прозі Дмитра Тася (Дмитра Могиланського)*, Анастасія Шимченко *Зображення донецького Євромайдану в романі Тамари Горіха Зерня „Доця”*), також представили

літературні дослідження ідентичности, історичних та культурних питань у творах сучасних митців слова та класиків – Г. Пагутяк, М. Кідрука, П. Ар'є, М. Матіос, І. Андрієнка, М. Беспалова, В. Амеліної, Т. Осьмачки, О. Гончара.

Виголошені доповіді викликали жваве обговорення серед учасників секції. Найпалкіші дискусії спричинила художня інтерпретація роману В. Амеліної „Дім для Дома” і збірки А. Чеха „Точка нуль”, зокрема порівняння репрезентацій образу дому, а також семантика трьох різновидів ідентичности, утілених у його образі. Це свідчить про те, що такі дослідження є актуальними, цікавими та відкривають нові перспективи для подальших наукових студій.

Під час роботи п'ятої секції, яку очолили Марта Саневська і Руслан Рахімов, присутні мали змогу заслухати 12 доповідей та обговорити різнопланові проблеми розвитку української культури й освіти в умовах війни, насамперед такі, як: проблема синтезу мистецтв у сучасній поезії (Олена Бабич *Проект „Розстріляне Відродження” МУР: проблема синтезу мистецтв у сучасній поезії*), відродження української національної ідеї в сучасних піснях (Тетяна Волк *Відродження української національної ідеї в сучасних пісенних творах*), авторські неологізми поетів Рівненщини (Анна Касянчук *Авторські неологізми поетів Рівненщини періоду російсько-української війни*), стилістичні засоби і прийоми в засобах масової комунікації (Аліна Маріненко *Оксюморон у медіа воєнної доби*, Олеся Шакун *Комікс російсько-української війни як інструмент протидії російській пропаганді*), техніка вишивання (Армаїс Оганян *Мапа розмаїття вишивки Чернігівської області*), дискурсивний вимір українських передмов (Руслан Рахімов *Українські передмови кінця XVI–XVII ст.: дискурсивний вимір*), новітнє художнє осмислення образів поетів та письменників (Ольга Матвієнко *Гастрономія: художній досвід Бориса Грінченка (на матеріалі малої прози)*), Адріан Гаранджа *Художнє осмислення образу Маркіяна Шашкевича на сторінках часопису „Шашкевичіана”*), етнокультурні особливості фітономенів (Діана Свірса *Етнокультурні*

особливості фітономена „будяк пониклий” у фольклорних текстах Волинської області), специфіку академічної комунікації в закладах вищої освіти України та у старшій школі (Діана Мороз Силабус як жанр академічної комунікації в закладах вищої освіти України, Марія Пилипчук Інтеграція медіаосвіти в навчання української мови та літератури у старшій школі: аналіз матеріалів Всеукраїнської школи онлайн).

Роботу кожної секції завершували дискусія і підбиття підсумків. Учасники конференції мали змогу поставити запитання одне одному, обговорити чи прокоментувати ті наукові проблеми, які їх зацікавили.

Проведена конференція засвідчила, що навіть у надзвичайно складний для всіх українців воєнний час українська лінгвістика, літературознавство, культурологія та дидактика й далі розвиваються, збагачуючи європейську і світову науку новими ідеями та набутками. Дуже хочемо, щоб наступне наукове зібрання молодих українців було присвячене обговоренню актуальних питань доби розквіту та відродження Української Держави.

Щиро дякуємо всім, хто долучився до Міжнародної наукової конференції молодих українців „Українська мова, література та культура в період війни: виклики і перспективи” і сподіваємося на подальшу плідну співпрацю у вивченні й розбудові української мови, літератури і культури в Україні та за кордоном.